

Střípky z historie: 19. Novokřtění na Broumovsku

Bratr Jan Bistranin při svém bádání o historii baptistů našel v *Časopisu katolického duchovenstva* z roku 1910 článek *Novokřtění na Broumovsku*, který z katolického pohledu očima opata Vavřince Wintera popisuje velmi detailně ranou historii baptistů na Broumovsku. Jde o unikátní informace o počátcích baptistického hnutí v Broumově a Šonově, ze kterého posléze povstal první (německý) baptistický sbor na území Království českého.

Z článku vyjímáme:

Střípky z historie: 19. Novokřtění na Broumovsku

Novokřtělci na Broumovsku.

Píše P. VAVŘ. WINTERA.

Od r. 1757 až 1762 obrátilo se nejvíce baptistů na víru katolickou. Císař Josef nedovolil vyznání baptistické, ač vydal tolerantní patent a Mennonitům, odnoži církve baptistické, pobyt v Haliči, pokud by se zemědělstvím zanášeli, vykázal. V století devatenáctém objevili se baptisté opět v zemích rakouských, jsouce obrozeni dvěma *tovaryši zámečnickými* ze Švýcar; v Budapešti, zejména v tamějších lodenicích a dílnách při dráze, pak v komitátu Žalaském a kolem Bělehradu Stoličného (Královského) rozšířili se baptisté znova. Od tamtud dostali se po různu též do Vídně i do Čech.

Dostí znamenitá obec novokřtěnecká existuje nyní ve vsi *Šonově* u Broumova a v Broumově samém. Bylo to roku 1859, kdy mladý rolník a obuvník *František Pohl*, majitel usedlosti č. 133 v Šonově, přinesl první baptistické traktáty z pruskoslezské vsi *Wüste-Gyrštorfu* (1½ hodiny od Broumova na severovýchod, hned za hranicemi) domů. On sám již delší dobu ve zmíněné vesnici tajné schůzky baptistické navštěvoval a oblíbiv si traktáty Hubmairovské pojal takové nadšení pro »novou víru«, že si umínil v Šonově ji šířiti. Nápomocní mu byli mlynářský chasník *Knapp* a jakýsi učitel hudby ze Starkova *Daniel*, poslední ne tak ze zájmu baptistického, nýbrž chtěje si hráti na osvíceného opponentu proti církvi katolické. Vesnice Šonov, táhnoucí se v nejvýchodnějším cípu broumovského území směrem od severu k jihu, jest horami úplně zatarasena, na sebe odkázána, se skrovným

spojením ostatního světa, již od počátku svého založení jakousi výstředností známa. Kdykoli bylo na Broumovsku selské povstání, byli Šonovští sedláci nejzuřivější, nejhouževnatější: když císař Josef II. zavítal kdysi r. 1766 do Broumova, vyslali k němu Šonovští zvláštní deputaci, žádající, aby zrušil robotu. V Šonově kvetlo vždy podloudnictví, zboží pruské se pašovalo a pašuje se podnes po celé délce vesnice, jelikož lány hraničí na východní straně všecky s Pruskem. R. 1775 zapálili Šonovští svému faráři kostel, faru a školu, rok na to byla celá obec ve vrchnostenské kanceláři známým krajským hejtmanem Hradeckým *Bienenberkem* pro vzbouření vyslýchána a několik sedláků v poutech odvedeno do Hradce. R. 1770 povstal zde jakýsi věštec, takto koňský pacholek, a prorokoval divné věci o celém světě (viz článek můj v časop. Český Lid 1898). Zkrátka: Šonov proslavil se výstřednostmi. Není tudíž divu, že r. 1859 našel obuvník Pohl s mlynářským chasníkem Knappem a muzikantem Danielem vděčné posluchačstvo.

Katolická duchovní správa v Šonově (farář *Kajetan Eger*, kněz řádu sv. Bened. z Broumova) dověděla se o schůzkách u obuvníka Pohla konaných. Zvěděla, že se rozšiřují bible, ovšem protestantské, a brožury baptistské. František Pohl tudíž vybědnuť farářem, aby se na faře zodpověděl, on však neuposlechl a nepřišel. Farář hleděl tedy v dobrotě, prostřednictvím jiných osob schůzky zameziti, ale s kazatelny ještě na ně neupozorňoval. Teprve když viděl usilí své zmařeno, ohlásil věc představeným, okresnímu úřadu (*Bezirksamt*) v Broumově a konsistoři. Konsistoř Hradecká odpověděla přípisem ze dne 31. října 1860, kdež především faráři uloženo, aby Pohla ještě jednou v dobrotě získati hleděl, jej důvěrně varoval a na základě baptistských spisů, jež prý si snadno opatří důkladně poučil. Též s kazatelny měl farář ony články víry, které baptismus potírá, zdůrazniti a obhajovati. Zároveň požádala konsistoř opata broumovského, aby co možná nejdříve dal odbývati v Šonově *missie*. Politický úřad vyslal orgány své ku prozkoumání věci, zatknul výše jmenovaného Knappa a podržel jej přes svatý týden r. 1861 ve vyšetřovací vazbě, Pohl však orgánům bezpečnostním unikl a po nějakou dobu se skrýval.

Pan opat broumovský Dr. *Jan Nep. Rotter* neotálel s missii a seznam ve Vambeřicích znamenité kazatele z Tovaryšstva Ježíšova, pozval je, aby nejprve v Broumově, pak v Šonově konali sv. missie. Kazatelé tito byli: P. *Maxmilian Klinkowström*, P. *Ondřej Prinz* a P. *František Wagner*. Dne 20. dubna 1861 v 5 hodin odpo. pánové tito s několika členy řádu benediktinského do Šonova přijeli a hned s kázáními počali. Missie trvaly celý týden, návštěva byla nad očekávání veliká a výsledek skvělý. Přítel Pohlův Daniel dostávil se k sv. zpovědi a přiměl i Pohla samého, že sv. svátosti přijal; obec šonovská odevzdala missionářům adresu, datovanou ze dne 29. dubna 1861, kdež slovy dojemnými (byla sepsána Dr. Eppingrem, notářem broumovským, otcem nynějšího vůdce pražských Němců) missionářům projeven dík za krásné promluvy, za všechnu péči a práci, zároveň však protestováno proti domněnce, jakoby celá obec byla bývala v nebezpečí odpadnutí od víry⁹⁾.

Nicméně baptismus v Šonově missiemi vykořeněn nebyl, Pohl kajicnost svou jen předstíral, nějaký čas se choval tiše a nečinně, ale pak potajmu schůzky odbýval zase. Prodal živnost svou a provozuje ve výměnku svého bývalého statku řemeslo obuvnické, měl dosti pokdy docházeti za hranice a nové knihy baptistské přinášeti. Nic nepomohlo, že v Šonově odbývány ještě jednou sv. missie. První, jenž se k Pohlovi otevřeně přidal, byl chalupník *Frant. Volke* se svou manželkou Annou (čís. 172 v Šonově), pak následovali chalupník *Josef Franze* (č. 175 v Š.), sedlák *Augustin Franze* (č. 162 v Š.), pololáník *Benedikt Erber* (č. 173 v Š.), nájemník *Ignác Pohl* (č. 17 v Š.). Všichni tito ohlásili r. 1868 úředně své vystoupení z katolické církve, a jelikož baptismus v soustátí rakouském uznanou konfessí není, zapsáni do civilní úřední matriky jako bezkonfessní. Pravidelně již odbývaly se schůzky baptistské, ač farní úřad činil seč byl, aby byly zamezeny. C. k. okresní hejtmanství schůze ty dovolilo výnosem dd. 23. března 1875, stavíc je pod občasný dozor četnictva, aby nebyly rozšiřovány spisy podezřelé a aby se nevtírali pruští emisari. František Pohl dobře uměl využítkovati nedostatku zákona shromažďovacího, jenž nezasahuje do pořádání schůzí privátních, domácích; pojem tento dá se však všelijak kroutiti, takže schůze

⁹⁾ Přepis v originále chová farní archiv šonovský.

baptistické nezůstávaly již ani tajnými, a od veřejných skorem se ani nelíšice, přece povolovány byly. Pouze na to hleděly úřady, aby *dítka* neměly podílu na schůzích. František Pohl však pořádal pro nedorostlé *zvláštní* večery v jiném lokále (č. 174), o čemž hejtmanství dlouho nevědělo. Když pak Pohlovi toto baptistické katechizování bylo zakázáno, tu on již měl několik přívrženců, kteří *s celou rodinou* k baptismu přistoupili a takto *dítka* své sami vyučovali.

Zevně chodili baptisté do kostela a posílali z počátku též *dítka* své do katolického vyučování náboženství; byl-li kdo baptistou, ukázalo se obyčejně při narození dítěte: dítěto necháváno beze křtu, a když farář žádal, aby se ke křtu přineslo, zdráhali se baptisté a dali se i pokutovati. R. 1875 nechal baptista *Volke* své dítěto nekřtěné a farář byl nucen, oznámiti to c. k. hejtmanství. Toto však dalo baptistovi za pravdu, »jelikož se křest může odložit«. R. 1878 neposlali baptisté *Erber, Franze, Volke* novorozenát svých ke křtu, aniž narození ohlásili; hejtmanství je pokutovalo 10 zlatými, oni podali rekurs, byli však odmrštěni. Od toho času nekřtí se děti baptistické, nýbrž se pouze narození ohlašuje a farář zapíše ohlášené jméno s příslušným datem, ostatní rubriky se nevyplňují¹⁰. Je-li to rodina oficiálně odpadlá, zapíše se dítěto na hejtmanství.

Záhy se baptismus rozšířil též na okolí. V Broumově vyskytují se první baptisté r. 1872; byly to rodiny *Knaurova* a *Merklova*; nyní tam žije asi 38 osob baptistických, mají svého kazatele (jménem *Winter*, alias *Seiler-Sefe* mladší), svou modlitebnu ve vlastním domě (předměstí Obersand č. 26), a každého nedělního dopoledne je slyšeti baptistickou »obec« zpívati duchovní písně: kazatel *Seiler-Sefe* vykládá slovo boží, láme chléb a rozdává brožurky z Berlína mu zasílané. Několik baptistů je v blízkých vesnicích: v Hejtmánkovicích 8, Grossdorfu 4, Rosentale 3 a Skřinicích 2. V Šonově je baptistů něco přes 40, v celém broumovském okrese nedosahuje souhrnné číslo ani 100. R. 1891 přihlásili se na hejtmanství mimo jmenované již baptisty ještě následující: *Frant. Meier* (č. 153 v Šonově), sedlák *Augustin*

¹⁰) Což arci jest zcela nesprávné!

Franze (č. 175 v Š.), sedlák *Josef Knittel* (č. 164 v Š.), sedlák *Frant. Knittel* (č. 163 v Š.) a sedlák *Augustin Knittel* (č. 180 v Š.), všichni s rodinami. Jednotlivě přihlásilo se k baptistům v letech 1892—1908 asi dvanáct osob, ponejvíce svobodné dívky. Celkem podobá se, že všechny tyto »obce« baptistické časem splynou s protestanty. Neboť třeba že Luther novokřtence potíral a kazatele jejich mečem vyhubiti chtěl¹¹⁾, třeba Zwingli velice přísně proti nim vystupoval a sám Melanchthon stínání baptistů schvaloval, přece nynější »evangelici« počítají baptisty za své; v Broumově by *lutheránský* kazatel neseděl ve školní radě, kdyby se mu nebyl přiřknul počet baptistů k jeho ovečkám. Roku 1880 (11. července) dosvědčuje *helvetský* kazatel v Hronově, že pokřtil dítě šonovského baptisty *Augustina Franze*; je z toho viděti, že páni pastoři chytají baptisty na vějíčku a tito že jim sedají.

Přirozeno, že v Broumově i Šonově duchovní katolická správa měla často s odpadlíky tuhou potíž; bylo a jest se často dovolávat školních, politických a justičních úřadů, a mnohdy věc pohánána až k vyšším instancím. Bohužel nevyplýnul vždy od úřadů výměr jasný, konsekventní, aby tak byla dána direktiva. Když r. 1875 baptisté Erber a Franze šonovskému faráři odpírali poslušnost a jednalo se o zásadu, musí-li se dítěto dáti pokřtiti, když otec oficielně platí ještě za katolíka, hejtmanství rozhodlo, že nikoli, čtyři roky na to však ministerstvo kultu, že ano; tu dal anabaptista Franze dítěto své, již dlouho narozené, pokřtiti helvetským farářem v Hronově. Zároveň se tehdy jednalo o druhou zásadu, mají-li nekřtěné děti baptistických rodičů, ať již jsou tito ohlášení neb ne, navštěvovati ve škole hodiny katolického náboženství. Školský zákon ze dne 14. května 1869 §§ 1., 3., 17., 20. stanoví, že děti náboženství navštěvovati musí, poněvadž celkové vyučování zahrnuje v sobě též náboženské. Ale Šonovští baptisté dítek svých posílali *nechtěli* a výnos c. k. místodržitelství ze dne 8. února 1881 dal jim za pravdu, řka, »že děti bezkonfessijních rodičů mají býti bez rozdílu za bezkonfessijní pokládány.« V Broumově však, kde se jistý baptista zdráhal, svou katolicky pokřtěnou 13letou dceru připustiti k sv. zpovědi a sv. při-

¹¹⁾ Viz Beck, předmluva XIX.

jímání, ač ji jinak do katolické katechése posílal, rozhodla nejvyšší instance (c. k. nejvyšší soudní dvůr), že bohoslužebné výkony jsou částí náboženského vychování, a že tudíž onen otec dítě k sv. zpovědi a do kostela posílati musí. Rok co rok má okresní školní rada broumovská opletání s rodiči baptistickými, kteří se zpěčují jednati podle zákona; ke schůzím baptistickým berou se však děti pravidelně. Schůze baptistické, ony schůze, jež vláda císaře Ferdinanda I., Rudolfa II., Ferdinanda II. tolik potírala, jsou dnes dle rozhodnutí c. k. místodržitelství ze dne 18. ledna 1885 na základě § 16. říšského zákona ze dne 21. prosince 1867 státně dovoleny, »jsouce domácimi náboženskými výkony neurážejícími ani mravů ani zákonů.« Konfessí baptistická neuznávána, její propaganda však je uznána a dovolena; jakou radost měl by nebožtík Hubmair, kdyby se těchto dob byl dožil!

Pro studijní účely si můžete celý článek stáhnout v PDF formátu zde:

[Novokřtenci na Broumovsku](#) Stáhnout

Prameny:

O. S. B. v Broumově P. Vavř. Wintera, *Novokřtenci na Broumovsku*, Časopis katolického duchovenstva, ročník 1910, číslo 1 a 2 na stranách [126-132](#).

[Další články z rubriky Strípky z historie.](#)

[Štěpán Křivánek](#)

Článek je součástí [Baptistické encyklopedie](#) a je průběžně doplňován a aktualizován.

Poslední aktualizace 28. 3. 2021

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté – Česká republika](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj baptistických sborů](#)